

Децата на първо място

ПРАВНА РАМКА

**Елка Пороминска,
Докторант ИДП-БАН**

10.11.2021/30.11.2021

ОСНОВНИ НОРМАТИВНИ АКТОВЕ(международни)

Конвенция за правата на детето (КПД) – приета от ОС на ООН на 20.11.1989 г., ратифицирана с Решение на ВНС от 11.04.1991 четири основни принципа, съдържащи се в чл. 2, 3, 6 и 12.

Конвенция за правата на детето КОМИТЕТ ПО ПРАВАТА НА ДЕТЕТО
Общ коментар № 13 (2011) Правото на детето на свобода от всички форми на насилие /Уницеф/

Конвенция за правата на детето КОМИТЕТ ПО ПРАВАТА НА ДЕТЕТО
Шестдесет и втора сесия Женева, 14 януари – 1 февруари 2013 г.-

Общ Коментар № 14 (2013) Най-добрия интерес на детето – първостепенно съображение

Европейска конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) /чл. 1/

Харта на основните права на Европейския съюз (ХОПЕС)

Истанбулска конвенция

Виенска декларация за справяне с проблемите на домашното насилие
приета през 1993 г. и др.

Факултативни протоколи към КПД

Първият Факултативен протокол към Конвенцията за правата на детето относно търговия с деца, детска проституция и детска порнография

Вторият Факултативен протокол относно участието на деца във въоръжени конфликти. С него се ограничава участието на деца под 18 години във въоръжени конфликти

Ратифицирани със закон, приет от 39-о Народно събрание на 31.10.2001 г. – ДВ, бр. 97 от 13.11.2001

Третият Факултативен протокол, в сила на 14 април 2014 г., относно процедурата за подаване на жалби, изрично защитава правото на децата да търсят правна закрила за възстановяване на нарушените си права. Според ратифицирания протокол, отделни деца или групи от деца могат да подават жалби за конкретни нарушения на техните права по силата на Конвенцията за правата на детето.

(нератифициран от Р. България)

Общи коментари на КПД

Общ коментар № 8 (2006), който представлява първият коментар относно забрана за физическо насилие над деца на Комитета за правата на детето.

Общ Коментар № 14 (2013) Най-добрия интерес на детето – първостепенно съображение

Общ коментар 24 /2019/ относно правата на децата в системата на правосъдие за деца, на Комитета за правата на детето

ЕС – Директива 2012/29/ЕС основен международен стандарт

Основен международен стандарт във връзка с правата и процесуалното положение на децата, пострадали от престъпления, е:

Директива 2012/29/ЕС от 25 октомври 2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, която замести Рамково решение на Съвета на европейския съюз от 15 март 2001 г. относно положението на жертвите в наказателното производство и предвиди както минимален пакет от права за всички жертви на престъпления.

Основни нормативни актове (национално законодателство)

- Конституция на Република България - 1991 г.
- НК и НПК.
- **Закон за закрила на детето**
- **Закон за защита от домашно насилие**
- Закон за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
- Семейен кодекс
- Закон за Министерството на вътрешните работи

НАСИЛИЕ И ДОМАШНО НАСИЛИЕ

СВЕТОВНА ЗДРАВНА ОРГАНИЗАЦИЯ, Уницеф, Комитет по правата на детето

- **Според СЗО** има четири типа насилие:

физическо, образователно, здравно и емоционално насилие.

- **УНИЦЕФ**: От гледна точка на международните стандарти, насилие е : *„всички форми на физическо или умствено насилие, посегателство или злоупотреба, липса на грижи или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуални престъпления“*,

съобразно **изброяването в чл.19, §1 от Конвенцията на ООН за правата на детето**, който изисква защитата на децата от всички форми на физическо или психическо насилие, докато са под грижите на родителите или други.

- **Комитет по правата на детето**:

Петдесет и шеста сесия Женева, 17 януари – 4 септември 2011 г.
Ноември 2014

Общ коментар № 13 (2011) **Правото на детето на свобода от всички форми на насилие**

Домашно насилие над деца

ДОМАШНО НАСИЛИЕ: Чл. 2 от ЗЗДН

Чл. 2. (Изм. - ДВ, бр. 102 от 2009 г., в сила от 22.12.2009 г.) (1)
Домашно насилие е всеки акт на физическо, сексуално, психическо, емоционално или икономическо насилие, както и опитът за такова насилие, принудителното ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права, извършени спрямо лица, които се намират в родствена връзка, които са или са били в семейна връзка или във фактическо съпружеско съжителство.

За психическо и емоционално насилие върху дете се смята и всяко домашно насилие, извършено в негово присъствие – чл. 2, ал. 2 ЗЗДН (косвена форма на насилие)

Форми на насилие над деца- Общ коментар 13 (2011)

Правото на детето на свобода от всички форми на насилие

Форми на насилие над деца:

- Липса на грижи или небрежно отношение
- Душевно насилие
- Физическо насилие.
- Телесни наказания.
- Сексуално насилие и експлоатация.
- Изтезания и нечовешко или унижително отношение или наказание.
- Самонараняване
- Зловредни практики:
- Насилие в средствата за масова информация
- Насилие чрез информационните и комуникационните технологии.
- Институционално и системно нарушаване на правата на детето

право на справедлив съдебен процес за децата-жертви на насилие

- *а) Децата и техните родители следва да бъдат бързо и адекватно уведомени от съдебните власти или други компетентни органи (като полиция, имиграционни власти или образователни, социални и медицински служби);*
- *б) Отношението към децата жертви на насилие в съдебния процес трябва да е подходящо и внимателно, като се взема предвид тяхната лична ситуация, нужди, възраст, пол, увреждания и степен на зрялост и като се зачита в абсолютна степен тяхната физическа, душевна и морална неприкосновеност; в) Намесата на съдебните органи, когато е възможно, следва да бъде превантивна, да насърчава активно положителното поведение и същевременно да забранява отрицателното поведение.*
- **Във всички производства, отнасящи се до деца жертви на насилие, трябва да се прилага принципът на бързо действие, като същевременно се спазва и принципът на правовата държава**

Понятието “насилие”

Понятието „насилие“ е дадено в §1 от Допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. (ЗЗДет)

Домашно насилие- чл. 2 ал. 2 ЗЗДН

- **Извършител на домашно насилие: всякога е пълнолетното дееспособно лице**
- **Пострадал от домашно насилие: всички физически лица, независимо дали са пълнолетни и дееспособни, могат да бъдат пострадали от домашно насилие, независимо от това дали са мъже или жени.**
- **Домашно насилие е възможно единствено при условията на умисъл – пряк или евентуален.**
- **Субектите, между които се осъществява домашното насилие съгласно чл. 3 ЗЗДН, са физически лица.**

Наказателен кодекс – изм.и доп. Държавен вестник, бр. 16 от 2019 г.

т. 6а на чл. 93 НК

*„Престъплението е извършено **„в условията на домашно насилие“**, ако е предшествано от **системно упражняване** на физическо, сексуално или психическо насилие, поставяне в икономическа зависимост, принудително ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права и е осъществено спрямо възходящ, низходящ съпруг или бивш съпруг, лице, от което има дете, лице, с което се намира или е било във фактическо съпружеско съжителство или лице, с което живеят или е живяло в едно домакинство“.*

Права и процесуално положение на децата, пострадали и свидетели на насилие

**Особени правила за разпит на малолетни и непълнолетни свидетели
(чл. 140 НПК)**

чл. 140, ал. 5 и чл. 280, ал. 6 НПК (в сила на 05.11.2017 г.): възможност разпит на малолетен и непълнолетен свидетел в страната да се извърши при вземане на мерки за избягване на контакт с обвиняемия, включително в специално оборудвани помещения или чрез видеоконференция, която в досъдебното производство се провежда в присъствие на съдия.

чл. 19 от Директива 2012/29/ЕС – да се избягва контакт между жертвата и извършителя на престъпление и да се извършва разпит в специални помещения, на практика **напълно се изключва възможността да се използва очната ставка като допустим доказателствен способ**

Цел: “за защита от вторично и повторно виктимизиране, сплашване и отмъщение, включително за запазване на достойнството на пострадалите по време на разпит“.

Правна помощ – част от правото на защита на децата

- Предоставянето на **правна помощ** е част от правото на защита на децата, пострадали от насилие, а оттам и от елемента на защита, която се предоставя на тези деца в рамките не само на наказателното производство, но и в гражданските и административни процедури.
- **Всяко ограничение на правата им в тази посока противоречи на основните принципи за ефективно правораздаване и справедлив достъп на децата до правосъдие.**
- Деца в особено положение:
Като правило децата, настанени в специализирани институции, нямат достъп до правна помощ, което е в нарушение на техните права

ПРОБЛЕМИ

Вътрешното законодателство не е систематизирано. Често се налага в едно производство да бъдат прилагани различни нормативни актове.

Съществена трудност при правоприлагането произтича от липсата на възможност решенията по дела за защита от домашно насилие да бъдат разглеждани от **Върховния касационен съд (ВКС) като последна инстанция** (тъй като последна инстанция по тези дела са окръжните съдилища – чл. 17, ал. 6 ЗЗДН). Това пречи за уеднаквяване на съдебната практика.

Още проблеми:

- Остава открит и неразрешен проблемът с идентификацията на жертвите на домашно насилие.

Това важи в особено голяма степен за децата, които са приучени да смятат, че:

- боят и телесните наказания, или

- невъзможността да виждат родителя, който има право на режима на лични контакти, резултат на конфликт с другия родител, са нещо напълно нормално и не представляват насилие.

Необходими са обучителни дейности сред децата относно техните права и как да търсят защитата им!

За още информация , може да чуете предаването по БНР – “Законът и Темида”

<https://bnr.bg/hristobotev/post/101555372> (излъчено на 12.11.2021г.)

**ДЕЦАТА НА ПЪРВО МЯСТО: За по-ефективни услуги,
ориентирани към правата на децата –свидетели на насилие**

БЛАГОДАРЯ ВИ ЗА ВНИМАНИЕТО!

856617-CHILDREN FIRST (CF)-REC-AG-2018/REC-RDAP-GBV-AG-2018

CHILDREN FIRST

Каскадно обучение

Онлайн 10.11.2021

Присъствено 30.11.2021

Тема: Регулационна рамка в България и Италия